

SJABBAT SJALOM

Sjabbat Weekblad voor Nederland

Jaargang IX, Nr. 315

Parasjat Toledot

4 Kislev 5770
20/21 november 2009

Overzicht Parasjat Toledot (Genesis 25:10-28:9)

Na 20 jaar huwelijk worden Jitschaks gebeden verhoord en Rivka wordt zwanger van een tweeling. De zwangerschap is uiterst pijnlijk. Hasjem onthult aan Rivka dat haar lijden een voorbode in microcosmos is van een wereldwijd conflict dat door alle eeuwen heen zal woeden tussen de beide grote volken die afstammen van de tweeling – Rome en Israël. Esav wordt geboren en achter hem aan komt Ja'akov die de hiel van Esav vasthoudt. Als zij opgroeien wordt Esav een jager, een man van de fysieke wereld, terwijl Ja'akov in zijn tent zit en werkt aan de ontwikkeling van zijn geest. Op de dag van de begrafenis van hun grootvader Awraham, bereidt Ja'akov een linzenschotel, het traditionele maal van rouwbedrijvenden. Esav komt hongerig binnengestormd, van een vermoeiende jacht, en verkoopt zijn eerstgeboorterecht (met de bijbehorende geestelijke verantwoordelijkheid) voor een bord met linzen, waarmee hij aantoonde dat hij de positie van eerstgeborene niet waardig is. Er breekt een hongersnood uit in Kena'an en Jitschak denkt erover om naar Egypte uit te wijken. Maar Hasjem zegt hem, dat omdat hij gebonden was geweest als offer, hij heilig is geworden en in het Heilige land moet blijven. Hij verhuist naar Gerar, het land van de Filistijnen, waar hij aan iedereen vertelt dat Rivka zijn zuster is, om hen beiden te sparen. De Filistijnen worden jaloers op Jitschak, wanneer zij zien hoe geweldig rijk hij wordt en Awimelech, de koning, vraagt hem het land te verlaten. Jitschak graaft drie waterputten weer op, die door zijn vader gegraven waren, een profetisch toespeling op de drie toekomstige Tempels. Wanneer Awimelech ziet dat Jitschak door Hasjem gezegend is, sluit hij een verdrag met hem. Wanneer de nu bijna blinde Jitschak zijn einde voelt naderen, roept hij Esav bij zich om hem, als zijn eerstgeborene zoon, zijn zegen te geven. Rivka echter, die dat hoort, reageert op een profetische opdracht, dat de zegen op Ja'akov moet komen. Zij overtuigt Ja'akov ervan zich als Esav te vermommen, en zo krijgt Ja'akov de zegeningen van Jitschak. Wanneer Esav in zijn frustratie hierover aan zijn vader vertelt hoe hij zijn eerstgeboorterecht aan Ja'akov verkocht heeft, realiseert Jitschak zich dat Ja'akov terecht dat eerstgeboorterecht verworven heeft en hij bevestigt de zegeningen die hij aan Ja'akov gegeven heeft. Esav zweert dat hij Ja'akov zal vermoorden, en daarom stuurt Rivka Ja'akov weg naar haar broer Lavan, waar hij een passende vrouw voor zich zal vinden.

Haftara Toledot (Malachie 1:14-2:7)

Hasjem vertelt aan de profeet Malachie dat hij Israël heeft lief gehad, maar dat Hij Esav haat en al wat zijn nakomelingen zullen bouwen, zal Hasjem afbreken. Maar, vraagt Hasjem, waar blijft jullie eer voor Mij? De offers van *Kohaniem* zijn verachtelijk. Zij brengen blinde of zieke dieren als offer! De volken tonen meer eerbied voor Hasjem door Hem bewierookte offers te brengen. Maar de rest van het Joodse volk is ook schuldig. Ook zij vinden het offeren te veel moeite en brengen een ziek lammetje in plaats van een gaaf mannelijk dier. Hasjem belooft het volk te zullen vervloeken als zij niet willen luisteren en Hasjem niet willen eren. De *Kohaniem* horen Tora te leren en de kennis daarvan te verspreiden want zij zijn de boden van Hasjem.

Stro en vuur

„Watahar Rifka Iesjto – en Rivka, zijn vrouw, werd zwanger (25:21).

De getalswaarde van *iesjto* – וְאִשְׁתּוֹ – zegt de *Ba'al haToeriem*, is 707, gelijk aan die van שָׂרָה – *kasj waësj* (stro en vuur). Dit is een verwijzing naar het vers in *Ovadia* (1:18): „En het huis van Ja'akov zal een vuur (שָׂרָה – *eesj*) zijn, en het huis van Esav tot stro (שָׂרָה). [We wisten al dat Rivka de vrouw van Jitschak was. Dit schijnbaar overbodige woord kunnen we daarom lezen als: „En Rivka werd zwanger van vuur en stro.”] (zie *Rasji* op Ber. 30:25).

Inzicht in Parasjat Toledot 5770

Hoofdstuk 26

1. Er ontstond hongersnood in het land, behalve de eerste hongersnood, die er was geweest in de tijd van Avraham. Toen ging Jitschak naar Avimèlech, de koning van de Filisjtijnen, naar Gerar.

Behalve de eerste hongersnood, die er was geweest in de tijd van Avraham – Misschien¹ was er nooit eerder een hongersnood geweest voor de tijd van Avraham. Dit is de reden waarom het hier genoemd wordt, want wat zou anders daarvan de reden zijn? Volgens mij is de juiste reden waarom dat hier vermeld wordt, om ons te vertellen dat de mensen zich de eerste hongersnood nog herinnerden en dat Avraham daarom naar Egypte afdaalde, waar G-d hem grote eer bewees. Het was om deze reden dat Jitschak zijn vader wilde volgen en naar Egypte af wilde dalen, totdat hem gezegd werd [in het volgende vers]: „Daal niet af naar Egypte.” De reden voor dit verbod wordt vermeld door onze Rabbijnen²: „Je bent een perfect brandoffer en het past je niet om buiten het Land Israël te wonen.”

Volgens mij is er in dit onderwerp ook een referentie naar de toekomst inbegrepen. Avrahams ballingschap naar Egypte wegens de hongersnood is een toespeling op de ballingschap van zijn kinderen daarheen. Maar hij ging niet naar Avimèlech in ballingschap, want hij ging daarheen uit eigen vrije wil. Maar Jitschaks vertrek naar het land van Avimèlech, zoals dat hier vermeld wordt, – „Toen ging Jitschak naar Avimèlech” – is wel een toespeling op een ballingschap, want hij verliet zijn land tegen zijn wil. Jitschak ging naar een land, waar zijn vader gewoond had. Dat is een zinspeling op de Babylonische ballingschap, die plaats vond in het land waar hun voorouders gewoond hadden, namelijk Oer Chasdiem. De Babylonische ballingschap wordt weerspiegeld in de gebeurtenissen die Jitschak zijn overkomen, want zij namen hem niet zijn vrouw af [zoals dat met Avraham gebeurde] in het land van de Filisjtijnen. Hij leefde er alleen maar in ballingschap en vrees. Reeds in het begin zegt Avimèlech [in vers 11]: „Wie deze man of zijn vrouw aanraakt, die zal zeker gedood worden.” Later had hij daar spijt van en zei: „Ga van ons heen.” Naderhand kwam hij daarop terug en sloot een verbond met Jitschak [vers 25-31]. Zo ook in de Babylonische ballingschap, daarheen waren ze verbannen „wegens de brandende hitte van de hongersnood,”³ en daar werden ze noch onderdrukt, noch met hardheid behandeld. In tegendeel, hun leiders waren ministers in de regering. Later zeiden ze: „Ieder van jullie van heel Zijn volk – zijn G-d zal met hem zijn – laat hem optrekken,” [Ezra 1:3]. Naderhand

2. Toen verscheen Hasjem aan hem en zei: „Daal niet af naar Egypte, woon in het land dat Ik je zal zeggen.

Toen verscheen Hasjem – En vertelde hem dat hij beter tijdelijk in het land van de Filisjtijnen kon verblijven, omdat dit historisch tot het land Kenaän behoorde en aan zijn nakomelingen zou worden gegeven, zoals er in vers 3 nog eens herhaald wordt (*Radak*).

Daal niet af naar Egypte – Want het was zijn bedoeling om naar Egypte af te dalen, zoals ook zijn vader afgedaald was in de dagen van hongersnood. Daarom zei Hij tegen hem: daal niet af naar Egypte, want je was een

kregen zij toestemming om het Huis van G-d te herbouwen. (*Ramban*)

Naar Avimèlech, de koning van de Filisjtijnen – Het is niet bekend of dit dezelfde Avimèlech is die leefde in de tijd van Avraham, of dat iedere Filisjtijnse koning zo genoemd werd, want in de tijd van David was er ook een koning van de Filisjtijnen die Avimèlech genoemd werd [in Tehilliem 34:1]. Volgens Onkelos was de Avimèlech van Jitschak de zoon van de Avimèlech van Avraham.

De reden dat Jitschak naar Avimèlech ging, was dat hij de bedoeling had om naar Egypte verder af te dalen. Daarom ging hij eerst naar Avimèlech, de bondgenoot van zijn vader, in de hoop dat die tenminste vriendelijk tegen hem zou zijn in deze dagen van hongersnood, zodat hij niet naar Egypte zou hoeven te gaan. En inderdaad deed Avimèlech, op basis van het verdrag dat hij met Avraham gesloten had, Jitschak of zijn familie geen kwaad. Echter, het waren „de mannen van die plaats” [vers 7] die aan Jitschak over zijn vrouw vroegen en hij zei tegen hen: „Ze is mijn zuster.” Desalniettemin raakte noch de koning, noch één van zijn mensen haar aan, want zij herinnerden zich de affaire met Avraham. Daarom zei Avimèlech: „Bijna had er één van het volk bij uw vrouw gelegen” [vers 10], waarmee hij wilde zeggen: „Ik, Avimèlech, heb haar niet aangeraakt, en ik was zorgvuldig met haar, maar iemand van het land had makkelijk kunnen struikelen en dan had u schuld op ons gebracht, zoals we gezondigd hebben in het geval met uw vader.” (*Ramban*)

(1) „Misschien”, want in Bereisjiet Rabba 25:3 staat dat er tien hongersnoden in de wereld waren geweest, de eerste in de tijd van Adam. *Ramban* bedoelt waarschijnlijk met „misschien” dat er vóór de tijd van Avraham nooit zo'n intense hongersnood was geweest, en dat dit de reden is waarom de Schrift het hier vermeldt als uitgangspunt.

(2) Dit wordt door *Rasji* aangehaald in zijn commentaar op vers 2. De bron is Bereisjiet Rabba 64:3.

(3) Dit is een citaat uit de Klaagliederen 5:10.

Toen ging Jitschak – Jitschak vertrouwde op het verdrag tussen Avimèlech en zijn vader en vond het daarom logisch om naar Avimèlech te gaan in een tijd van hongersnood. Avimèlech had destijds bedongen dat de overeenkomst tussen hen ook zou gelden voor de kleinkinderen en achterkleinkinderen van de ondertekenaars (*Radak*).

volmaakt brandoffer en het land buiten Erets Jisraël is jou niet waard (*Rasji*).

Daal niet af naar Egypte – Laat het te kort aan gras voor je vee niet de reden zijn voor je afdaling naar Egypte (zoals de zonen van Jaäkov beweerden in vers 47:4, om te verklaren waarom ze naar Egypte waren gegaan (*Sforno*)).

Woon in het land dat Ik je zal zeggen – Het is onbegrijpelijk dat G-d Jitschak tegelijkertijd zegt: „Woon in het land dat Ik je zal zeggen” en [in het volgende vers]:

„Verblijf in dit land,” [daarmee hetzelfde land bedoelend]. Maar de verklaring is als volgt: „Daal niet af naar Egypte” maar woon in het land dat Ik je van tijd tot tijd zal zeggen. Als G-d het zegt, zul je je verplaatsen, en als G-d het zegt, zul je je ergens vestigen. En nu, „verblijf in dit land,” het land van de Filisjtijnen, „want jou en je nakomelingen zal Ik het geven,” zoals er geschreven staat [Jehosjoea 13:2-3]: „Dit is het land ... dat tot Kenaän gerekend wordt; de vijf heersers over de Filisjtijnen”

3. Verblijf in dit land, dan zal Ik met jou zijn en je zegenen, want aan jou en aan al jouw nakomelingen zal Ik heel dit land geven, en Ik zal de eed die Ik aan Avraham, je vader, gezworen heb, nakomen.

Verblijf in dit land – Ik wil dat je in dit land blijft en hoewel er momenteel een te kort aan grasland is, zal je vee, wanneer je blijft waar Ik het zeg, gedijen (*Sforno*).

Ik zal je zegenen – Zowel met geld als met vee, op voorwaarde dat je in dit land blijft. De reden is: „Want aan jou en aan al jouw nakomelingen zal Ik heel dit land geven, en Ik zal de eed nakomen” – De reden dat ik je vertel om in dit land te blijven, waarbij Ik goed voor je zal zijn, is omdat Ik aan Avraham gezworen heb om hem en aan zijn nakomelingen dit land te geven. Daarom, door hier te wonen zul je als een vorst zijn in hun midden en er bezit van nemen, om het zo aan je kinderen over te dragen (*Sforno*).

En Ik zal de eed die Ik aan Avraham, je vader, gezworen heb, nakomen – Er is geen reden voor Hasjem om Jitschak te verzekeren dat Hij de eed, die Hij Avraham gezworen had, niet zou breken, „want Hij is niet als een mens, die berouw heeft” [Sjmoeël I, 15:29]. Avraham had geen andere nakomeling met wie een verbond was gesloten dan Jitschak. De eed was bovendien niet op voorwaarden gegeven. In het geval van Jaäkov was het noodzakelijk dat hem zo'n garantie werd gegeven wegens zijn broer Esav. Hij zei dus [35:12] dat in Jaäkov

4. En Ik zal je nakomelingen doen vermeerderen als de sterren aan de hemel, en Ik zal aan jouw nakomelingen al deze landen geven en alle volken van de aarde zullen zich met jouw nakomelingen zegenen.

Ik zal je nakomelingen doen vermeerderen – Ik zal de Kenaänieten niet in één keer verdrijven, want dan zou een deel van het land braak komen te liggen, maar bij gedeelten, al naar gelang je nakomelingen zich vermeerderen en zo zal Ik hun land uitbreiden (*Rav Moshe Feinstein*).

Ik zal aan jouw nakomelingen al deze landen geven – Dit is een vervolg op dezelfde belofte die aan Avraham gedaan werd (21:12), maar met de specificatie erbij dat die landen alleen aan Jitschak gegeven zouden worden en niet aan de andere zonen van Avraham (*Abarbanel*).

Zullen zich met jouw nakomelingen zegenen – Men zal tegen zijn zoon zeggen: „Moge jouw kinderen worden als de kinderen van Jitschak. En zo overal in de Schrift waar

5. Omdat Avraham naar Mijn stem geluisterd heeft en Mijn rechtsvoorschriften, Mijn geboden, Mijn wetten en Mijn leringen in acht nam.”

Omdat Avraham naar Mijn stem geluisterd heeft – Toen ik hem op de proef gesteld heb (*Rasji*).

Naar Mijn stem – Hij was zelfs bereid zijn enige zoon te slachten (*Radak*). *Rasjbam* verduidelijkt: Dit hier is een verwijzing naar 22:18, waar na de *Akeida* – de binding van Jitschak op het altaar – Hasjem ook tegen Avraham

(*Ramban*).

Woon in het land dat Ik je zal zeggen – Hier is sprake van een opdracht tot permanente vestiging, terwijl in het volgende vers sprake is van een tijdelijk verblijf. Jitschak mag het land niet verlaten, nu niet, noch in de toekomst (*Radak*).

Woon in het land dat Ik je zal zeggen – En maak hutten voor de schaapherders en schaapskooien voor je vee in de plaatsen die Ik je zal zeggen (*Sforno*).

en zijn nakomelingen de eed zou vervuld worden, niet in Esav. [Maar in het geval van Jitschak, waarom was de herhaling van de eed nodig?]

Echter de woorden: „Ik zal de eed... nakomen” is op zichzelf een eed. Het is om deze reden dat Tora altijd zegt: „Het land dat Ik gezworen heb aan Avraham, aan Jitschak en aan Jaäkov” [Devariem 34:4] en: „Gedenk Avraham, Jitschak en Israël, Uw dienaren, aan wie U zelf gezworen heeft” [Sjemot 32:13]. Want we vinden nergens dat er een eed gegeven werd aan Jitschak, behalve hier in dit vers. En G-d wilde aan elk van de aartsvaderen zweren, om hen te laten weten dat elk van hen het waardig was dat er een verbond met hen gesloten werd, ondanks dat het vorige verbond reeds voldoende was. Het is ook mogelijk dat in deze eed aan Jitschak nog iets werd toegevoegd, namelijk de eed die Hij aan Avraham gezworen had: „En alle volkeren van de aarde zullen zich zegenen met jouw nageslacht” [22:18]. Dus de verklaring van ons vers is: „En Ik zal de eed die Ik aan Avraham, je vader, gezworen heb, nakomen, want je bent een zegen voor de volken.” Zo ook zei Hij tegen Jaäkov: „En alle families der aarde zullen zich met jou en je nakomelingen zegenen” [28:14] (*Ramban*).

als de sterren aan de hemel, en Ik zal aan jouw volken van de aarde zullen zich met jouw

dit voorkomt. En hier is het bewijs voor allemaal: „Met jou zal men Israël zegenen en zeggen: ‘G-d zal je maken, enz.’ (Ber. 48:20). En hetzelfde geldt voor een vloek: „En de vrouw zal tot vloek zijn” (Bam. 5:27), dat wil zeggen dat iemand die zijn vijand wil vloeken, zal zeggen: „Je zult zijn als die vrouw” (*Rasji*).

G-d deelde Jitschak hierbij mee dat de belofte aan Avraham, dat al de volken zich men zijn nakomelingen zouden zegenen (22:18) in Jitschak zelf gerealiseerd zou worden (*Ramban*).

Alle volken van de wereld zullen zich een even gunstige oogst wensen als jouw nakomelingen, het volk Israël (*Emek Hadavar*).

Mijn rechtsvoorschriften, Mijn geboden, Mijn wetten

zegt: „Omdat je geluisterd hebt naar Mijn stem.”

Mijn rechtsvoorschriften – Bepalingen [door de Geleerden] om zich ver verwijderd te houden van de verboden van Tora, zoals de door de Rabbijnen toegevoegde verboden huwelijken wegens bloedverwantschap [die door Tora toegestaan zijn, maar die lijken op die welke Tora

verboden heeft en die daarom verwarring kunnen veroorzaken], en bepalingen voor de rust van Sjabbat [zoals werkzaamheden die door Tora zijn toegestaan, maar door de Rabbijnen zijn verboden omdat ze niet stroken met de sfeer van Sjabbat] (*Rasji*). [*Rasji* beschouwd het woord *קִשְׁמָרְתִּי* – *misjmartie* – lett.: „Mijn verordeningen” als beschermingen en beperkende maatregelen, ingesteld door de Rabbijnen om de wetten en voorschriften van Tora te beschermen tegen overtreding.] *Ibn Ezra* beschouwt dat woord als een algemene uitdrukking, die verder gedefinieerd wordt in *geboden, wetten en leringen*.

Hirsch schrijft: Het is de meest algemene uitdrukking die gebruikt wordt voor wat van ons verwacht wordt betreffende de Wet, de Tora, die aan ons van G-d is overgebracht. Het is een schat die aan ons is toevertrouwd en die we moeten bewaken – *שׁוֹמְרִים* – *sjomriem* – overeenkomstig de wil van de Eigenaar, maar waar we niet naar eigen goeddunken over mogen beschikken.

Rasjbam ziet hierin een verwijzing naar de besnijdenis, waar G-d deze woorden ook gebruikt heeft in vers 17:9: *et britie tisjmor* – bewaak, houd je aan Mijn verbond – waarbij het gebod om zich te besnijden gegeven wordt.

Mijn geboden – Die ook als ze niet [in Tora] opgeschreven zouden staan, de moeite waard zouden zijn om ze te verbieden, zoals het verbod op roof en bloedvergieten (*Rasji*). Het gebod om de baby met acht dagen te besnijden, zoals in 21:4: „En Avraham besneed Jitschak toen hij acht dagen oud was, zoals G-d hem geboden had.” (*Rasjbam*)

Mijn wetten – Voorschriften waartegen de slechte neiging en de volken van de wereld zich tegen verzetten, zoals het eten van varkensvlees, het dragen van [kleren, waarin verwerkt is] wol en linnen: wetten waarvoor geen reden te bedenken valt, maar die verordeningen zijn van de Koning (*Rasji*).

Mijn leringen – De Mondelinge en de Schriftelijke Leer,

de wetten die aan Mosjé mondeling op Sinai zijn meegeleerd [en die sedertdien steeds mondeling zijn overgeleverd van leraar op leerling, totdat zij in de 2e eeuw van de gewone jaartelling in de Misjna werden opgeschreven] (*Rasji*).

Ramban merkt op dat Avraham dus al deze wetten en voorschriften nageleefd heeft uit eigen vrije wil. Echter, in de Midrasj zeggen R. Chanina en R. Jochanan dat Avraham pas met zijn 48ste jaar zij Schepper herkende en R. Levi zegt dat hij drie jaar was, voordat Avraham luisterde naar de stem van G-d. Avraham werd 175 jaar oud. In ons vers hier staat: „*Ekev* – omdat – Avraham naar Mijn stem geluisterd heeft.” Het woord *ekev* – עֶקֶב – heeft de getalswaarde van 172. Dus men kan hier lezen, dat Avraham gedurende 172 jaar naar de stem van Hasjem geluisterd heeft, met uitzondering dus van de eerste drie jaar van zijn leven, welke voorbereidende jaren van leren waren.

Hirsch meent dat het woord *הוררה* – Tora – niet afkomstig is van het woord *הורה* – *hora* – onderwijzen – maar van *הָרָה* – *hara* – zwanger zijn, waar ook het woord *הָרִיזוֹן* – *herajon* – zwanger – van is afgeleid, het ontvangen van een zaadje van iemand anders. Het woord *tora* is dan de *hifiel* – de veroorzakende wijs van het werkwoord, het planten van een zaadje in iemand anders, of wel, het planten van de zaden der waarheid en goedheid, van spiritualiteit en moraal in anderen: te onderwijzen. Dus dan is *Toratie* de leringen die G-d aan ons geopenbaard heeft, de leringen van waarheid en goedheid, die wij in ons hoofd en hart moeten accepteren.

Mijn wetten en Mijn leringen – Hierin zijn alle wetten inbegrepen die vóór Tora aan de mensheid bekend waren, zoals het verbod op moorden en stelen, e.d. Daar zijn ook de deugden bij inbegrepen als gastvrijheid. Toen de Tora werd onthuld, werden deze voorschriften hernieuwd en uitgebreid (*Rasjbam*).

Dieper inzicht in de parasja

De slechtheid van Esav

Uit Sjeem MiSjmoeël

Een groot deel van de parasja gaat over de verhouding tussen Jaäkov en Esav. Aan het eind van de *sidra*, na het incident met de *berachot*, leren we iets over Esav, wat tamelijk fundamenteel is om zijn karakter goed te begrijpen. Esav had het gevoel dat hij de eerste *beracha* van zijn vader moest krijgen, maar dat hij daarover door Jaäkov bedrogen was. Hij was enorm ontsteld over Jaäkov en besloot hem te vermoorden wegens deze „diefstal” van zijn *beracha*. Terwijl Jaäkov vluchtte voor zijn broers wraak, vond Esav zich intussen een nieuwe vrouw:

Toen zag Esav dat de dochters van Kenaän slecht waren in de ogen van zijn vader Jitschak. Daarop ging Esav naar Jismaël en nam zich Machalat, de dochter van Jismaël, de zoon van Avraham, de zuster van Nevajot, tot vrouw, bij de vrouwen die hij al had.

(Bereisjiet 28:8-9)

We mogen suggereren dat de volgorde van de gebeurtenissen van doorslaggevende betekenis is. Esav voelde zich beduvelde en, in antwoord daarop, besloot hij een nieuwe vrouw te trouwen. Hij dacht dat verandering van vrouw zijn slechte geluk hem ten goede zou doen keren!

Wanneer de gebeurtenissen in iemands leven niet gaan zoals hij gepland had, is het beste wat hij kan doen, over zichzelf diep na te denken en trachten een nieuwe koers in te slaan van zelfverbetering. Misschien heeft men niet beantwoord aan de verantwoordelijkheden die Hasjem van hem verwacht had en handelt G-d daar naar. Zelfverbetering is de sleutel tot een verbetering van iemands lot in het leven.

Dit alles echter lag buiten het begrip van Esav. Hij was door en door slecht en kon zich niet voorstellen dat er ook maar iets was wat hij zelf gedaan had, wat zijn ongeluk had veroorzaakt. Hij zocht dus buiten zichzelf om de situatie recht te zetten. Voor hem was het probleem volledig van buiten afkomstig – en de voor de hand liggende reden was om zijn vrouwen de schuld te geven. Dus zocht hij onmiddellijk naar een nieuwe vrouw na de gebeurtenis met de *berachot*.

Dit rampzalige karakterdefect – de onmogelijkheid om maar te overwegen dat men fouten heeft – was inherent aan Esavs naam. De naam *Esav* heeft dezelfde letters (en fundamentele betekenis) als het woord *asoe* (maken, completeren). Dit wijst erop dat Esav een man was die niet de noodzaak voelde voor zelfverbetering, hoe dan ook – want hij was perfect, volmaakt in elk opzicht. De *gematria* (getalswaarde) van *Esav* – עשו – is 376 [ע = 70, ש = 300, ו = 6], en dat is ook de getalswaarde van het woord *sjalom* – שלום – (dat vrede, volledigheid betekent) [ש = 300, ל = 30, ו = 6, מ = 40]. Esav had volledig vrede met zichzelf. Hij voelde, nee, hij kon de dissonant niet voelen die ieder normaal mens ervaart – de realisering dat men niet perfect is en dat men zich moet verbeteren. Vlak voordat Esav terugkeert naar zijn vader, om te ontdekken dat Jaäkov al de *berachot* had gehad, leren we:

Esav kwam van de jacht (Bereisjiet 27:30) – Esav was gewapend om zijn ziel te vangen.

(Bereisjiet Rabba 66:5)

Het is niet geheel duidelijk wiens ziel bedoeld wordt in deze *midrasj*. We mogen suggereren dat het Jaäkofs ziel was, die Esav van plan was te vangen in zijn netten. In dit stadium, voordat hij wist dat hij door zijn broer overmeesterd was, meende Esav dat hij alles kon – hij zou uiteindelijk Jaäkov in de val lokken en elimineren en de uitverkozen zoon worden, die alles zou erven van zijn vader, zowel spiritueel als fysiek. Maar toen hij zijn vaders kamer binnenkwam en ontdekte dat Jaäkov al de spirituele *berachot* had gekregen, stortte hij ineem; hij zou ten slotte op de tweede plaats blijven na Jaäkov en diens nakomelingen. Op dat moment had Esav zich moeten realiseren dat er bij hem iets fout zat, dat deze ramp hem overkomen was tengevolge van zijn eigen persoonlijke tekortkomingen. In plaats daarvan, zoals we al gezegd hebben, wendde hij zich tot zijn familie, want volgens zijn redenatie moest de oorzaak van het probleem bij hen gezocht worden en niet bij hem zelf.

En inderdaad, als Esav hertrouwt kiest hij zijn nieuwe vrouw zeer zorgvuldig uit. Hij redeneerde bij zichzelf dat hij een fout gemaakt moest hebben door te trouwen met de dochters van Kenaän, want die waren immers voor altijd vervloekt [zie Bereisjiet 9:25]. Die fout moest zijn ongeluk veroorzaakt hebben. Dus ging hij naar zijn oom, Jismaël, om daar een nieuwe vrouw te vinden. Hij veronderstelde dat aangezien Jismaël familie was, een zoon van Avraham Avinoe, die zijn eigen *beracha* had gekregen [zie Bereisjiet 16:10; 21:13 en 18], trouwen met diens dochter zijn geluk weer ten goede zou doen keren. We weten dat Esav het plan had om Jaäkov te vermoorden, en misschien was hij ervan ovetuigd dat Jaäkov spiritueel beschadigd zou worden door zijn ontmoeting met Lavan. In Esavs hoofd was hertrouwen en zijn broer vermoorden het enige wat nodig was om te verzekeren dat zijn leven weer zou zijn als voorheen.

Het is intrigerend om op te merken dat Esav zelfs niet van zijn bestaande vrouwen scheidde. Zoals we zien, suggereert Tora dat Esav met Machlat trouwde, naast zijn bestaande, Kenaänitische vrouwen. Ondanks hun weerzinwekkend gedrag (we hebben hiervoor gezien dat Jitschak hen haatte), was de enige fout die Esav in hen kon ontdekken, hun *jichoes* (familie-achtergrond). Het stoorde hem niet dat zij slechte mensen waren, dus huwde hij een nieuwe vrouw om daar kinderen bij te krijgen, terwijl hij de vorige vrouwen behield. Als eenmaal het kleine probleem van de *jichoes* van zijn toekomstige kinderen was opgelost, voelde Esav geen noodzaak meer om nog verdere actie te ondernemen.

De tegenstelling met Jaäkov

We kunnen aantonen dat deze karakter beschrijving van Esav precies het tegenovergestelde was van die van Jaäkov. Jaäkofs naam betekent ‘hiel,’ [hij was geboren, terwijl hij de hiel van Esav vasthield (Bereisjiet 25:26)] en de naam van iemand beschrijft altijd zijn essentie. Jaäkov beschouwde zichzelf als een ‘hiel’ – als een bescheiden, eenvoudig mens, iemand die veel meer

voor zichzelf kon bereiken. Hij was een klimmer, altijd bereid tot zelfverbetering en zelfkritiek. Onze Geleerden vertellen ons:

Ieder die Avraham Avram noemt, heeft een gebod overtreden, maar ieder die Jisraël Jaäkov noemt¹, heeft niets overtreden, daar Tora hem zelf later bij die naam noemt.

(Berachot 13a)

De naam Jaäkov betekent 'hiel', terwijl de naam *Jisraël* 'strijder met G-d en mensen en overwinnend' betekent. Het is een naam die aanduidt dat Jaäkov met al zijn inspanningen groot succes had bereikt. Mijn heilige vader verklaarde bovenstaande uitspraak van *Chazal* dat zelfs nadat Jaäkov Jisraël werd, hij zichzelf nog steeds als een 'hiel' beschouwde; hij was nog steeds bereid zich te realiseren dat voortdurende zelf-beoordeling en ontwikkeling de enige manier was tot een betekenisvol bestaan. Hoewel in G-ds ogen en in die van ieder om hem heen hij Jisraël was, bleef hij in zijn eigen ogen nog steeds Jaäkov.

Er ligt hierin een belangrijke boodschap voor ons allen. We moeten het verschil ter harte nemen tussen het leven van Jaäkov en dat van Esav. Esav's val was het gevolg van zijn weigering – of zijn onmogelijkheid – om te accepteren dat wanneer het leven niet brengt wat men ervan verwacht, men zijn eigen levensstijl moet controleren en daarin verbetering moet brengen. Jaäkov, ons rolmodel, realiseerde zich dat deze mogelijkheid om iemands eigen gedrag onder de loep te nemen en te veranderen, de sleutel is tot een waardevol Joods leven.

1. G-d gaf Jaäkov de extra naam van Jisraël. Zie Bereisjiet 35:10.

Chassidisch inzicht in Parasjat Toledot (5770)

Verblijf in dit land... want aan jou en aan je nakomelingen zal ik dit land geven ... omdat Avraham naar Mijn stem geluisterd heeft (Beeisjiet 26: 3-5) – Op het eerste gezicht lijkt het erop dat Jitschak niet wegens zijn eigen verdiensten recht op het land kon doen gelden. Het is [in kabbalistische kringen] bekend dat Avraham zich constant inspande om de „vonken” die van de *Sjechina* ontsnapt waren, terug te brengen, en daar hij zag dat die te vinden waren onder de niet-Joden, was het voor hem nodig dat hij andere landen dan Kenaän bezocht. Toen hij die allemaal vezameld had, kon Jitschak beginnen om ze spiritueel te verheffen. Het was nu niet langer nodig dat Jitschak het Heilige Land zou verlaten om te zoeken naar overgebleven „vonken” die aan de *Sjechina* ontsnapt waren, waardoor hij verontreinigd zou worden door het contact met de materiële buitenwereld. Dit is waarop gezinspeeld wordt als Tora spreekt over *toledot Jitschak* – Jitschaks prestaties, in plaats van *toledot Avraham* – Avrahams prestaties, daar Jitschak niet de verdienste had om zijn vader te helpen in diens taak op aarde. Als gevolg van zijn gebrek aan *zechoet avot* moest hij alleen tijdelijk in andere landen verblijven.

(Uit: *Kedoesjat Levi*)

„Waarom zou ik jullie beiden moeten verliezen op één dag?”

We kunnen begrijpen waarom Rivka zich zorgen maakte dat Jaäkov gedood zou worden, want dat was Esav van plan. Maar niemand bedreigde Esav, dus waarom was ze bang ook hem te verliezen? Zoals *Rasji* opmerkt in v. 25:23, had Esav beroemde, rechtvaardige nakomelingen, zoals de Romeinse gouverneur Antonius, die een goede vriend van Rebbi was. Anderen waren de Profeet Ovadia – die, zoals de Geleerden ons vertellen een Edomitische bekeerling tot het Jodendom was – en de nakomelingen van Haman, die Joods werden en Tora onderwezen in Bnei Brak (*Gittien* 57b). Maar deze nakomelingen vonden hun weg naar de ware G-d omdat er een volk was waaraan zij zich konden hechten. Als er geen Israël zou zijn, zouden er geen bekeerlingen zijn.

Dit was wat Rivka bedoelde toen ze zei dat ze Esav zou verliezen. Als Jaäkov gedood zou worden, zou dat de geboorte van het Joodse volk verhinderen, en dan zou er ook nooit iets goeds uit Esav voortkomen. Dus met de dood van Jaäkov zou Rivka tegelijk Esav verliezen. (Brisker Rav)

MISJNA VAN DE WEEK

PEA – HOOFDSTUK ZES

Misjna 6:11

הַקּוֹצֵר בְּלֵילָה וְהַמְעִיֵּר וְהַסּוֹמֵא, יֵשׁ לָהֶם שְׂכָחָה. וְאִם הָיָה מְתַכּוֹן לְטַל אֶת הַגֶּס הַגֶּס, אֵין לוֹ שְׂכָחָה. אִם אָמַר, הֲרִי אֲנִי קוֹצֵר עַל מְנַת מַה שֶּׁאֲנִי שׁוֹכַח אֲנִי אָטֵל, יֵשׁ לוֹ שְׂכָחָה:

Voor wie 's nachts maait¹ of schoven bindt², en voor de blinde³, geldt *sjichecha*⁴. Wanneer hij⁵ van plan was alleen de grote [schoven] mee te nemen⁶, geldt voor hem geen *sjichecha*. Als hij gezegd heeft: „Ik maai op voorwaarde om datgene wat ik vergeet⁷, mee te nemen”, dan geldt voor hem [de wet van] *sjichecha*⁷.

1. En staand graan vergeet te maaien.

2. **Of schoven bindt** – 's Nachts. (RAV)

3. **En de blinde:** [Die maait of schoven bindt] zowel 's nachts als overdag [en die staand graan niet afmaait of schoven niet meeneemt omdat hij ze niet ziet] (RAV).

4. Voor hen geldt de wet van *sjichecha* en zij kunnen zich niet beroepen op het feit dat het donker was of dat hij blind is, want zij hadden de nodige voorzorgsmaatregelen moeten nemen, dat zij niets achterlaten.

5. De maaier of schovenbinder.

6. **Wanneer hij van plan was alleen de grote mee te nemen** – [om de kleine schoven later mee te nemen] Omdat hij van plan was alleen de grote schoven mee te nemen, geldt er zelfs voor de kleine schoven geen *sjichecha* (RAV) [want hij heeft de kleine schoven niet vergeten, maar doelbewust laten liggen met de bedoeling terug te keren en ze op te halen].

7. **Op voorwaarde dat ik ophaal wat ik vergeet** – [Hij zegt als het ware: „ik laat niets achter voor de arme, ik trek mij van de wet op *sjichecha* niets aan] **dan telt de wet van *sjichecha* voor hem** – Want zijn verklaring is strijdig met wat Tora schrijft, en een dergelijke verklaring heeft geen betekenis (RAV).

HOOFDSTUK ZEVEN

Misjna 7:1

כָּל זֵית שֵׁישׁ לוֹ שֵׁם בְּשָׂדֵה אֶפְלוֹ כְּזֵית הַנְּטוּפָה בְּשַׁעְתּוֹ, וְשִׁכְחוֹ, אֵינוֹ שְׂכָחָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים. בְּשָׂמוֹ וּבְמַעֲשָׂיו וּבְמִקוּמוֹ. בְּשָׂמוֹ, שֶׁהָיָה שִׁפְכוּנִי אוֹ בִישָׁנִי. בְּמַעֲשָׂיו, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה הַרְבֵּה. בְּמִקוּמוֹ, שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּצַד הַגֵּת אוֹ בְּצַד הַפְּרָצָה. וְשָׂאֵר כָּל הַזֵּיתִים, שְׁנַיִם שְׂכָחָה, וְשִׁלְשָׁה אֵינָן שְׂכָחָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, אֵין שְׂכָחָה לְזֵיתִים:

Iedere¹ olijfbboom die een naam heeft in het veld², zelfs zoals de Netofa olijfbboom op zijn tijd³, en die vergeten werd, is geen *sjichecha*⁴. Waar gaat het hier over? Over zijn naam, over zijn daden⁵ en over zijn plaats. Over zijn plaats: dat hij *sjifchoni*⁶ of *beisjanie*⁷ was; over zijn daden: dat hij veel produceert⁸; over zijn plaats: dat hij naast een olijfpers staat of naast een opening⁹. En [voor] alle andere olijfbomen [geldt]: twee is *sjichecha*¹⁰, drie is geen *sjichecha*. Rabbi José zegt: „Er is geen *sjichecha* voor olijfbomen¹¹”.

1. Deze Misjna gaat over bomen. Het leert ons dat een olijfbboom die zich onderscheidt van de andere olijfbomen, niet vergeten wordt omdat men hem zich bij name herinnert.

2. Waarmee hij zich onderscheidt van de andere olijfbomen.

3. **De Netofa-olijfbboom op zijn tijd** – Omdat hij olie druïpt [noteef] werd hij Netofa genoemd, hoewel hij niet het hele jaar druïpt, want hij druïpt op zijn tijd. En als men hem vergeet, is hij geen *sjichecha*, want er staat geschreven [*Dewariem* 24:]: „Wanneer je een schoof op je veld bent vergeten”. Als je deze schoof vergeet, zul je je hem na verloop van tijd zeker herinneren (RAV). [Een andere verklaring leest niet: „op zijn tijd” maar „destijds”. Netofa was de naam van een plaats nabij Bethlechem, dat in de Bijbel [Ezra 2:22 en Nechemja 7:26] genoemd wordt. De olijfbomen uit Netofa waren beroemd in hun tijd (RAV).

4. Want omdat het een met name bekende boom is, zal de eigenaar hem zich zeker herinneren.

5. Zijn productie.

6. **Sjifchonie** – Zijn olijven druïpen [*sjofchiem* = uitgieten] van de olie (RAV).

7. **Beisjanie** – Hij maakt alle andere bomen beschaamd [*mevajeesj* = beschaamd maken] wegens de vele olie die eruit komt, meer dan bij de andere (RAV). En volgens een andere verklaring: ze zijn afkomstig uit de plaats *Beit Sje'an*.

8. **Dat hij veel produceert** – Veel olijven (RAV).

9. Dat hij naast een opening in de omheining staat. Een boom die op een speciale plaats staat of die een kenmerk heeft, zal men makkelijk onthouden. De boom blijft daar staan.

10. **Twee is *sjichecha*** – De anonieme Misjna gaat volgens Beit Hillel, die boven (6:5) reeds gezegd heeft: „Twee [schoven] is *sjichecha*” (RAV).

11. **Rabbi José zegt: „Er is geen *sjichecha* voor olijfbomen”** – Rabbi José heeft dit alleen gezegd voor de tijd van Keizer Hadrianus, die heel Erets Jisraël verwoestte. Daardoor waren er onvoldoende olijfbomen over. Maar wanneer er

voldoende olijfbomen zijn, geeft Rabbi José toe dat olijfbomen *sjichecha* hebben. En ook voor wiens olijven druipen [van olie] of *sjifchonie* of *beisjanie*, daarvoor geldt ook *sjichecha* (RAV).

Vit de Babylonische Talmoed

De belangrijkste onderwerpen van Traktaat Sjabbat 17

Daf 17a

Wij hebben op *daf 13* reeds geleerd dat de Geleerden van de School van Sjammai en van de school van Hillel bij elkaar kwamen in de bovenkamer van Chananja ben Chizkia ben Goron en daar 18 *gezerot* vaststelden. Op onze *daf* worden zij verder behandeld.

De druivenoogst

Voedsel kan nimmer *tamee* worden, tenzij het eerst daarvoor geconditioneerd werd (in de noodzakelijke toestand gebracht werd) doordat het in aanraking gekomen is met één van de zeven vloeistoffen, die op *daf 13* genoemd worden. Deze vereiste om gevoelig te zijn voor *toema* wordt *hechsjer* genoemd en wanneer voedsel met een van deze vloeistoffen in aanraking gekomen is, noemt men het *moechsjar* – geconditioneerd, in de juiste conditie gebracht. Druivensap is een van deze zeven vloeistoffen en kan dus druiven *moechsjar* maken. Druivensap en wijn zijn halachisch gezien hetzelfde.

Het gebeurt vaak dat er tijdens de druivenoogst wat sap uit de druiven geperst wordt, dat de druiven aan de buitenkant bevochtigt. Nu is er een algemene regel dat een vloeistof alleen *moechsjar* kan maken wanneer de bevochtiging ten gunste van de eigenaar van het voedsel plaatsvindt. Dus een ongewilde bevochtiging heeft gewoonlijk niet het effect van *hechsjer*. Het sap dat tijdens de oogst uit de druiven komt, gaat verloren en is dus zeker niet ten gunste van de eigenaar en het zou daarom geen effect moeten hebben op het *hechsjer*. Niettemin verklaarde Sjammai hier dat het sap wel dit effect op de druiven heeft en de druiven zijn dus gevoelig voor *toema*. Dat betekent, dat wanneer bij de oogst gebruik gemaakt wordt van onreine instrumenten, de druiven die *toema* daarvan overnemen.

Hillel was het er niet mee eens en vroeg waarom Sjammai verschil maakte tussen druivensap en olijfolie, want ook olijfolie kan *moechsjar* maken, en toch verklaarde Sjammai niet dat ook de olijfolie, die bij de olijvenoogst uit de olijven geperst wordt, de olijven *moechsjar* maakt voor *toema*. Sjammai voelde zich geprovoceerd, en dreigde ook de olijven *moechsjar* te verklaren, wanneer Hillel hem zo blijven aanvallen.

Er werd een zwaar getrokken in het *Beit HaMidrasj* en niemand mocht het leerhuis verlaten. Daarop was Hillel onderdanig en accepteerde de beslissing van Sjammai. Maar het volk accepteerde de beslissing niet. Daarna beslisten hun studenten er opnieuw over (op die dag van die 18 *gezerot*) en kwamen tot dezelfde conclusie en nu accepteerde het volk de beslissing wel.

De reden voor deze *gezera* was dat de Geleerden vreesden dat de eigenaar van een wijngaard de druiven bij het oogsten eerst uitknijpt, om te zien of zij al genoeg sap bevatten om geoogst te kunnen worden met het doel om er wijn uit te persen. Daarbij zou het sap op de trossen die eronder hangen, druipen en wanneer dat sap er bij de oogst van die trossen nog op zou zitten, zou dat die druiven *moechsjar* maken, want het uitpersen met de hand bij de oogst gebeurde nu met opzet, ten behoeve van de eigenaar van de wijngaard. En dan zijn de druiven wel degelijk gevoelig voor *toema*. Om dit te voorkomen, beslisten de Geleerden dat al het sap dat tijdens de oogst uit de druiven komt en op andere druiven valt, die druiven *moechsjar* en dus ontvankelijk voor *toema* maakt.

Daf 17b

Wat uit *troema* gegroeid is

Troema die *tamee* geworden is, mag niet gegeten worden. Echter, het is de *Kohen* toegestaan de onreine vruchten te nemen en te begraven, dat wil zeggen: te zaaien, en de vruchten die daaruit voortkomen zijn *tahor*. Voorts staat er in Misjna *Troemot* 9:4 dat als *troema* opnieuw geplant wordt, dan de vruchten die daaruit groeien *choelien* zijn, en die dus door iedereen gegeten mogen worden.

Echter, Tawi de jager zei uit naam van Sjmoëel: „Het wordt als *troema* beschouwd,” en een niet-*Kohen* mag het dus niet eten. De Geleerden beslisten dat het zo gegroeide product ook *tamee* is. Waarom? Wegens de vrees dat de eigenaar van de vruchten de *troema* met opzet *tamee* zou maken, het opnieuw zou planten en het daaruit voortkomende product als rein *choelin* zou beschouwen, dat hij zelf mag eten. Daarbij zou hij de *Kohaniem* van de hun rechtmatig toekomende producten onthouden. Dit is de dertiende *gezera*.

Wie onderweg door Sjabbat overvallen wordt

Ook het volgende is een van de achttien *gezerot*: Wie onderweg is en de duisternis van Sjabbat overvalt hem, die moet zijn geldbeurs aan een niet-Jood in bewaring geven [want het is verboden om ermee over openbaar terrein te gaan].

Pat akoem

Rav Acha bar Adda zei in naam van R. Jitschak: De achttiende *gezera* was dat de Geleerden het brood [pat] van een *akoem* (afgodendienaar) verboden, om te voorkomen dat men te nauw bevriend zou worden met de afgodendienaar waardoor gemengde huwelijken zouden kunnen ontstaan. Zij verboden ook hun wijn om niet door hun dochters verleid te worden en ook omdat hun wijn gebruikt werd voor de afgodendienst.

Sjemen akoem

De Gemara vertelt dat de Geleerden ook de olie van de *akoem* verboden, maar in traktaat *Awoda Zara* wordt vermeld dat deze *gezera* later door Rabbi Jehoeda Hanasi en diens *Beit Din* (de samensteller van de Misjna) werd ingetrokken.

Stam jajin (gewone wijn)

Iedereen weet dat *jajin nesech*, dat is wijn die als plengoffer voor afgodendienst gebruikt werd, verboden is. Maar ook wanneer die wijn gemaakt is om er afgodenfeesten mee te vieren. En de enige feesten die destijds door afgodendienaren gevierd werden, waren feesten voor hun afgoden. De Geleerden stelden in, dat iedere gewone wijn [*stam jajin*] van een niet-Jood en zelfs wijn van een Jood, die door een niet-Jood werd aangeraakt, beschouwd moet worden als *jajin nesech*, ook al heeft de niet-Jood daar geen enkele *awoda zara* mee gedaan.

De rust van voorwerpen op Sjabbat

De Misjna op deze daf houdt zich bezig met iemand die op vrijdag middag zijn voorwerpen enig werk voor hem laat doen, dat voortduurt tot in de Sjabbat.

Beit Sjammai zegt dat men op vrijdagmiddag niet mag beginnen stoffen te laten weken om daar inkt of andere kleurstof uit te laten trekken, wikke (dat gebruikt wordt als veevoer) te laten weken, tenzij er voldoende tijd voor is dat het proces nog voor Sjabbat beëindigd is. Beit Hillel staat het toe mits men er maar vóór Sjabbat mee begint. Wie dit doet op Sjabbat doet een *melacha* die verboden is.

Beit Sjammai zegt dat we vlak voor Sjabbat geen bundels vlas in een droogoven mogen zetten (om te worden gebleekt), tenzij er voldoende tijd vóór Sjabbat is, dat het nog vóór Sjabbat verhit is (zodat het bleken stopt). Wanneer het bleken echter vóór Sjabbat niet gestopt is, dan gaat het bleken dus door op Sjabbat en dan doen de voorwerpen een *melacha*. Beit Hillel staat het toe.

Beit Sjammai zegt dat men geen netten of vallen mag uitzetten om vissen of andere dieren te vangen, tenzij er voldoende tijd is om ze vóór Sjabbat te vangen. Vallen uitzetten is één van de 39 verboden *melachot* op Sjabbat. De *Jeroesjalmie* voegt hier aan toe, dat Beit Sjammai ook eist dat de netten of vallen worden uitgezet in een omgeving waar veel vis of dieren zijn en dat het net of de val niet meer dan één of twee dieren kan bevatten, zodat ze al vóór Sjabbat vol zitten en er op Sjabbat geen dieren meer mee gevangen kunnen worden. Beit Hillel staat het toe.

Beit Sjammai zegt dat men niet iets aan een niet-Jood mag verkopen of hem met iets mogen opladen, tenzij hij zijn plaats van bestemming vóór Sjabbat kan bereiken. We mogen geen huiden aan een niet-Joodse leerlooier, noch kleren aan een niet-Joodse wasserij geven, tenzij ze nog vóór Sjabbat gelooit of gewassen kunnen worden. In al deze gevallen staat Beit Hillel het toe.

Volgens Beit Sjammai moet een Jood ook zijn voorwerpen op Sjabbat laten rusten en mogen zij voor hem geen *melacha* doen. Beit Hillel is het daar niet mee eens en meent dat Tora niet geboden heeft dat iemands voorwerpen Sjabbat moeten houden.

Praktische Halacha – Deel één: Het gedrag in de ochtend

Hoofdstuk 4 – Gedrag op toilet en de beracha *asjèr jatsar*

1. ¹Men moet zich er aan gewennen 's morgens en 's avonds zijn behoefte te doen. Dit spoort de mens aan tot ijver en netheid. Als iemand zijn aandrang ophoudt, overtreedt hij het Tora-verbod [Wajjikra 11:43]: *U zult uzelf niet tot een gruwel maken*. Wanneer men weet, dat men het 72 minuten kan inhouden, is er geen verbod². Als men zijn behoefte om te plassen ophoudt, zolang men aandrang voelt, overtreedt men tevens het Tora-verbod: *er zal onder u geen onvruchtbare persoon zijn* [Dewariem 7:14]. Maar indien fatsoensnormen iemand dwingen om zich in te houden is er geen verbod³.

2. ⁴Men behoort zich netjes op de w.c. te gedragen. Men behoort zich niet te ontbloten voordat men zit. Ook dan zal men zich hierbij beperken en alleen dat gedeelte ontbloten, wat eigenlijk nodig is om zijn kleren niet vuil te maken. Zowel 's nachts als overdag dient men hierop te letten. Men mag zijn behoefte niet in de aanwezigheid van andere mensen doen. Ook in tegenwoordigheid van een heiden is dit verboden. Men mag wel plassen in tegenwoordigheid van anderen, zelfs overdag, als men aandrang voelt, indien men geen andere plaats heeft. Men mag dan zelfs plassen terwijl men staat voor een vrouw, mits met zijn rug naar haar toe gekeerd. Maar een vrouw mag zelfs niet plassen voor een kind. Als zij zich terzijde wendt bij het plassen is het wel toegestaan, zolang zij maar niet recht voor iemand plast⁵.

3. ⁶Men mag zijn [grote] behoefte niet staande doen. Ook mag men niet te veel persen, opdat de endeldarm niet beschadigd wordt [d.w.z. daar kan men aambeien van krijgen]. Men doet er verstandig aan niet overhaastig de w.c. te verlaten, totdat men zeker is dat men niet meer „moet”. Wanneer men staande plast, dient men erop te letten dat het niet spat op zijn schoenen of op zijn kleren.

4. ⁷Op de w.c. is het verboden om over woorden van de Tora na te denken. Dit is ook verboden buiten de w.c. op een afstand binnen 4 ammot indien de reuk tot zover komt⁸. Daarom is het verstandig om daar over zijn zaken of over zijn rekeningen te peinzen, zodat men er niet toe komt om aan Tora te denken.

5. ⁹Men moet erop letten zich goed af te vegen. Immers als er maar het geringste beetje ontlasting aan de [anus] opening zit, mag men geen enkel heilig woord zeggen. Men doet er goed aan zich van onder met water te wassen nadat men zijn behoefte gedaan heeft¹⁰.

6. ¹¹Na iedere keer dat men zich ontlast of een plas doet, ook als het maar één druppel is, behoort men zijn handen met water te wassen en de beracha *asjèr jatsar* uit te spreken. Als men geen water heeft en men heeft zijn lichaam wel aangeraakt, dan maakt men zijn handen schoon met alles wat daarvoor geschikt is en zegt vervolgens de beracha. Als men geen water heeft en men zijn lichaam niet aangeraakt heeft, dan zegt men de beracha zonder de handen schoon te maken¹². Als men een plas of ontlasting heeft gedaan en de beracha *asjèr jatsar* vergeten heeft en later opnieuw een plas of ontlasting heeft gedaan en zich herinnert dat men bij de eerste keer geen beracha heeft gezegd, hoeft men nu maar eenmaal de beracha te zeggen. Als iemand een laxemiddel heeft ingenomen en zodoende weet dat hij vaak naar de w.c. moet gaan, dan is er een meningsverschil of men iedere keer de beracha moet zeggen of niet. Volgens de samensteller van KSA spreekt hij pas na de laatste keer de beracha uit, maar volgens de Misjna Broera moet men na iedere keer de beracha zeggen. Slechts wanneer men direct, nadat men zich ontlast heeft, voelt dat men opnieuw moet, dan is het verboden de beracha te zeggen, want het lichaam is nog niet schoon¹³.

Bronnen van de Halacha

1. KSA 4:1
2. Sj.A.HaRav 92:1
3. M.B. 92:7
4. KSA 4:2
5. M.B. 3:22
6. KSA 4:3
7. KSA 4:4
8. M.B. 85:7
9. KSA 4:5
10. M.B. 3:31
11. KSA 4:6
12. M.B. 7:5
13. M.B. 7:2